

- еластичність – врахування галузевих і регіональних особливостей господарської діяльності підприємства;
- комплексність – комплексне дослідження окремих взаємопов'язаних явищ, процесів, факторів;
- науковість – використання в процесі діагностики науково-обґрунтованих принципів, понять, категорій, закономірностей та методів дослідження;
- автентичність – використання в процесі діагностування первинної, достовірної інформації;
- об'єктивність – використання заздалегідь розробленого методу діагностики, де чітко визначені базові параметри з мінімальною аксіологічністю оцінки;
- ефективність – порівняння позитивних та негативних наслідків діагностики, врахування понесених витрат.

УДК 330.143

Оксана Гуменна, аспірант

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ЕВОЛЮЦІЯ ПОГЛЯДІВ НА ТРАКТУВАННЯ СУТІ ПРИБУТКУ, ПРИНЦИПИ ЙОГО ФОРМУВАННЯ ТА АНАЛІЗУ

Oksana Humenna

EVOLUTION OF VIEWS ON THE INTERPRETATION OF THE ESSENCE OF PROFIT, THE PRINCIPLES OF ITS FORMATION AND ANALYSIS

В економіці досить багато уваги приділяється поняттю прибутку та визначення його економічної природи. Аналіз звітності підприємства дозволяє дослідити і розглянути його економічну сутність, процес формування та фактори які впливають на приріст або спад.

Розгляду та дослідженню поняття прибутку та його економічних властивостей присвячені праці таких вітчизняних та світових вчених як: Б. Ф. Баррема, А. Ш. Маргуліс, О. В. Лишиленко, Ю. А. Вериге, Мак-Куллоха, А. Маршал, А. Сміт, Д. Рікардо, Л. Пачолі, Г. Свіней, Т. Вельтон, Н. М. Ткаченко, Ф. Ф. Бутинець, О. С. Бородкін, Л. Р. Діксі, Г. Рема, В. С. Леня, Ж. Г. Курсель-Сенель, М. С. Пушкар та інші. Та думки дослідників розходяться у визначенні цього поняття не дають достеменного визначення прибутку його змісту та сутності.

Меркантилісти вважали, що прибуток виникає у сфері обігу, зовнішній торгівлі як продаж товарів за вищою ціною (Т. Ман, Д. М. Кейнс. Е. Хекшер) [1]. За фізіократами прибуток створюється в сільському господарстві через вплив природи, що призводить до зростання споживчих вартостей понад витратами виробництва (Ф. Кене) [1]. Найбільш поширеною та простою методикою сьогодення є визначення прибутку як перевищення доходів над витратами.

В свою чергу представники класичної школи А. Сміт та Д. Рікардо обґрунтували ідею створення доданої вартості в галузях матеріального виробництва, а тому розглядали прибуток як результат праці робітника та функціонування вкладеного в справу капіталу [5]. Проте дана ідея буде доцільною правильною та змістовною лише з якісної сторони.

Відомі англійські економісти Д. С. Мілль та Дж. Р. Мак-Куллох трактують прибуток як винагорода підприємця за його підприємницьку діяльність [1].

Основою суб'єктивно-психологічного трактування прибутку є те що людям властиво оцінювати теперішні блага вище ніж майбутні, в даному випадку прибуток

розглядається як результат економії ресурсів в теперішньому часі для споживання та використання їх в майбутньому Н. У. Сеніор, Е. Бем-Баверк [1].

В. В. Гливенко та М. В. Кружальний розуміли прибуток як частину чистого доходу яка лишилась на підприємстві після відшкодування витрат [2–4]. В дослідженнях О. В. Лишиленко прибуток виступає як джерело власних коштів підприємства та формування дохідної частини бюджетів різних рівнів [5].

Кожне з цих трактувань буде правильним, проте є низка чинників які впливають на кінцевий результат фінансово-економічної діяльності. До таких належать:

- пошук нової сировини;
- сфера діяльності суб'єкта господарювання;
- галузь економіки;
- організація фінансової діяльності підприємства;
- освоєння нових ринків збуту.

В основі будь якої підприємницької діяльності лежить отримання прибутку. Для досягнення даної цілі проводять аналіз фінансових результатів діяльності підприємства. Для найбільш точної оцінки інтенсивності та ефективності виробництва використовують показник рентабельності. Можна виділити такі основні показники рентабельності які дозволять більш детально визначити кінцевий результат діяльності як:

- рентабельність продажу;
- рентабельність товарної продукції.

Аналіз даних показників полягає у порівнянні фактичного їх рівня із плановим, прогнозованим. Підприємство буде вважатись рентабельним коли в результаті реалізації продукції воно зможе покрити витрати і отримати прибуток. Проте сума прибуток та рівень рентабельності не завжди змінюються у рівній пропорції [2].

При такому аналізі доцільно визначити питому вагу виробів:

1. З високою рентабельністю.
2. З рентабельністю, близькою до середньогалузевої.
3. З низькою рентабельністю.

В процесі розвитку економіки поняття «прибуток» постійно ускладнювалось та змінювалось. Трактувати поняття «прибуток» можна як зиск, збільшення, приріст, зростання.

Визначення суті прибутку є досить багато, тому важко виокремити найбільш правильне. Такі різні трактування свідчать про те, що теоретичні поняття прибутку багато в чому будуть залежати від вчених, положень нормативно-правової бази, часу чи країни.

Необхідно визначити що прибуток виступає джерелом утворення фінансових ресурсів, основою інноваційного процесу, оскільки часто саме прибуток, отриманий від нововведень і сам виступає необхідною умовою їх створення.

Тобто, прибуток в умовах підприємницької діяльності суб'єкта господарювання виступає як основний елемент ефективно-економічної діяльності. Досить багато уваги вітчизняних та зарубіжних вчених приділяють дослідженню суті прибутку, проте жоден з них не надає єдиного його визначення. Ефективне і стабільне отримання прибутку забезпечує самофінансування, економічне зростання, здатність підприємства своєчасно та ефективно реагувати на виникнення нестабільної ситуації.

Тому прибуток як економічну складову можна трактувати як з кількісного так і з якісного боку. З кількісного він виступатиме як приріст власного капіталу який буде більшим за витрати. З якісного це економічний вид прибутку який виникатиме за умови залучення людського ресурсу.

Використана література

1. Дмитриченко Л. И. История экономических учений: Учебн. Пособие / Л. И. Дмитриченко. – Донецк : «КИТИС», Дон Гу, 1999. – 452с.
2. Кужельний М. В., Лінник В. Г. Теорія бухгалтерського обліку: Підручник / М. В. Кужельний, В. Г. Лінник. – К. : КНЕУ, 2001. – 334.
3. Лень В. С., Гливенко В. В. Бухгалтерський облік в Україні : основи та практика: Навч. посібник / В. С. Лень, В. В. Гливенко. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 576 с.
4. Лишиленко О. В. Теорія бухгалтерського обліку: Навч. посібник / О. В. Лишиленко. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 215 с.
5. Основи економічної теорії: політекономічний аспект: Підручник / За ред. Г. Н. Климка. В. П. Нестеренка. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Вища школа. – Знання, 1997. – 743 с.

УДК 657.411

Ніна Гурська, ст. гр. БФм–51, Тетяна Королюк, к.е.н., доцент

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ЕКОНОМІКО-ОБЛІКОВА СУТНІСТЬ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Nina Hurska, Tetiana Koroliuk

ECONOMIC AND ACCOUNTING ESSENCE OF OWN CAPITAL OF THE ENTERPRISE

Термін «капітал» походить від лат. capitalis – «головний». У цьому значенні цей термін починає вживатись з XII ст. Спочатку капітал ототожнюють з найбільш поширеною формою – грошима. Але гроші самі по собі не є капіталом. Тільки за певних історичних умов вони перетворюються на капітал.

Багато економістів, вчених досліджували суть власного капіталу, серед них: італійські – Л. Пачолі, Н. де Анастасіо, французькі – Л. Батардон, Ж. Андре, Ж. Дюмарше; німецькі – Ф. Ляйтнер, В. Рігер, російські – М. Лунський, М. Блатов, Р. Вейцман, І. Галаган, М. Кіпарисов, Є. Сіверс та ін. [4].

З точки зору політекономії капітал є вартістю, яка має властивість самозростати, приносячи так звану додаткову вартість.

Представники класичної політичної економії (А. Сміт, Д. Рікардо, Ж. Сей та інші) визначали капітал сукупністю матеріальних благ, що задовольняють людські потреби в зростанні вартості. Тобто капітал ототожнювався із засобами виробництва. Подібні уявлення характерні також для неокласиків (А. Маршала та інших), а також деяких сучасних економістів (П. Самуельсона, С. Фішера та інших).

Марксистська економічна теорія трактувала капітал як сукупність певних виробничих відносин людей, властивих для системи найманої праці, тобто відносин з приводу привласнення власниками засобів виробництва результату неоплаченої праці найманих робітників (так званої додаткової вартості). У цьому трактуванні капітал – це носій відносин з експлуатації найманої праці капіталістами.

Сучасний монетаризм (М. Фрідмен та інші) ототожнює капітал з грошима або їх замінниками – кредитними грошима, які у своєму русі (обороті) приносять дохід, тобто, з цієї точки зору, капітал – це багатство, яке існує в формі грошей.